

створення каналів взаємної циркуляції інформації, системи контролю і регуляції артистичних дій, а внутрішні контакти (власне психологічні), охоплюють більш тонку інтелектуальну сферу, пов'язану з особистісними творчими процесами.

У методиці вокального навчання китайських вокалістів, з метою найдоступнішого ознайомлення із специфікою української вокальної музики широко використовується музичний матеріал українських народних пісень (на прикладі збірки А.Іваницького "Українська народна творчість") різноманітних структур ладів, таких як: а) діатоніка – два звуки в об'ємі терції або кварта; тритоніка – три звуки в об'ємі кварта; тетратоніка – чотири звуки в об'ємі квінти; пентатоніка – п'ять звуків в об'ємі сексти, септими (як самий споріднений національний лад); б) ладозвукоряди по амбітусу: біхорди – два звуки в секундовому діапазоні; трихорди – три звуки в об'ємі інтервалу терції; тетрахорди – чотири звуки в об'ємі кварта; пентахорди – п'ять звуків в об'ємі квінти; гексахорди – шість звуків в об'ємі сексти; в) семиступенні звукоряди: діатоніку; мажоро-мінор.

Такий підхід сприяє не лише швидкому ознайомленню і вивченню українських народних пісень, (наприклад: "Щедрик-ведрик", "Ходить сон коло вікон", "Дощику", "Тихий сон після гір ходити", "Діду мій, дударіку", "Щедрий вечір", "Ой, дзвони, дзвонять", "Ой попід гай зеленуватий", "На високій полонині", "Веснянка", "Був Грицько, був мудрий", "Огірочки", "При долині мак", "Коляд-колядниця" та ін.), але і музично-теоретичному осмисленню національного інтонаційного ладу, з першого погляду, такого далекого музикантам Китаю.

У висновках слід зазначити, що загальними рисами в методиці вокальної роботи української і китайської виконавських шкіл є загальні цілі й задачі, які полягають в тому, щоб: постійно підтримувати і стимулювати інтерес студентів до вокальних занять, скрупульозно відпрацьовувати методи і прийоми співецької роботи, розширювати вокальний діапазон, поступово ускладнювати репертуар та інші. У процесі вокальної роботи необхідно постійно пробуджувати інтерес у студентів до співацької діяльності, робити докладну анотацію музичних творів (при цьому надаючи особливу увагу таким аспектам цієї роботи, як: специфічним особливостям музично-художньої концепції твору, авторам музики і тексту, методам і прийомам оволодіння вокальною майстерністю), концентрувати увагу студентів на художньо-образному виконанні вокальних творів.

Література

1. Антонюк В.Г. Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник /Валентина Геніївна Антонюк. — К.: ЗАТ Віпол, 2007. — 173 с.
2. Морозов В.П. Искусство резонансного пения /В.П. Морозов. – М.: Искусство и наука, 2002. – С. 23-41.
3. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя /Л.М. Митина. – М.: Флинта, 1998. – 200 с.
4. Стулова Г.П. Хоровой класс /Галина Павловна Стулова. – М.: Просвещение, 1988. – С. 99-133.
5. Цзинь Нань. Вокальна педагогіка в Китаї: до проблеми формування творчої індивідуальності співака / Нань Цзинь // Вісник ДАКККіМ. – 2008. – Вип. 3. – К., 2008. – С. 73-76.
6. Станіславський К.С. Работа актера над собой. Ч. 1. Собр. соч.: в 8 т. / К. С. Станіславський. – М.: Искусство, 1954. – Т.2. – 424 с.

УДК 378:784.1

Цинь Чень

САМОРОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО НАВЧАННЯ

У статті підіймається проблема саморозвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва як складний, цілісний, багатоплановий процес самоусвідомлення,

самовдосконалення, самореалізації. Здатності до повноцінної творчої професійної реалізації, найповнішого розкриття своїх особистісних якостей та талантів педагога.

Ключові слова: саморозвиток, самореалізація, самовдосконалення, музичне мистецтво, вокально-хорове навчання.

The article raises the problem of self-development of the future teacher of musical art as a complex, holistic, multi-faceted process of self-improvement and self-realization. The ability to complete professional development, opening their talents and best creative qualities of the teacher.

Keywords: self, music, vocal and choral training.

На сьогоднішній день процес підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва потребує гармонічного, всебічного розвитку, готовності до самоактуалізації, самовиховання, самовдосконалення. Це надає підстави, замість репродуктивних, вузькопрофесійних форм і методів навчання зосереджуватись на власному всебічному розвитку. При цьому професійні знання, уміння і навички є засобами, інструментами для його реалізації.

Проблема саморозвитку досліджується у працях таких вчених як І.Бах, В.Біблер, В.Зінченко, Г.Костюк, А.Маслоу, Г.Олпорт, Л.Іваненко, М.Каган, О.Шрамко. Науковий аспект феномену «саморозвиток особистості» вивчали І.Булах, О.Киричук, О.Корніяка та інші. Ці автори вносять важливий внесок в дослідженні цієї проблеми, акцентуючи її роль у формуванні самостійної життєвої позиції особистості.

Такий підхід є найбільш конструктивним для порівняння різних педагогічних систем, зокрема України і Китаю. Так, спільними є загальний для всіх педагогічних систем принципи гуманізації освіти: опора на саморозвиток студента, активний діалог між викладачем і студентом, їх плідна творча взаємодія, постановка перспективних цілей у процесі навчання.

Оскільки термін «саморозвиток» складається з двох змістових одиниць (само – та розвиток), з них – головним елементом є розвиток, а «само» – передбачає самостійність, активність процесу, що формує особистість.

А.Адлер, відомий німецький психолог писав, що життя – це розвиток, а почуття недовершеності стимулює нас до розвитку, до прагнення досягти досконалості. [1, 36]

Саморозвиток потребує спеціальної педагогічної організації, спрямованої на вдосконалення, відповідно до вимог професії, є одним з шляхів самореалізації особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Принципи гуманістичного розвитку особистості враховують вплив світу ідей, мислення, цінностей, духовності, почуттів, взаємовідносин людей, вражень від їх спілкування. Як підкреслював М.Бердяєв, особлива роль у самопізнанні та саморозвитку наложиться ідеї цілісної людини, її духовно-душевно-тілесного складу, які оформлюються через реальну діяльність особистості. [2, 51]

Для східної цивілізації типовим є принцип споглядання, затримання погляду на самому житті. Так, китайці, японці, щоб збагнути вартість життя привчаються припиняти «блукання розуму» щоб спостерігати відмінність між предметами на глибинному змістовному рівні буття.

У стародавній Греції велика увага приділялась розвитку почуття власної гідності, самоконтролю, самореалізації людини як особистості. Так, Сократ писав про забезпечення умов для позитивного психічного розвитку та саморозвитку особистості, її активного творчого мислення, про рівноправну участь вчителя та учня в навчальному процесі.

Про сприяння саморозвитку писали німецькі педагоги А.Дистервег, Ф.Гребель, Г.Кершенштайнер, А.Лай. Вони дали психологічне обґрунтування необхідної активної позиції учнів у навчальному процесі. Як зазначають Є.Ісаєв і В.Слободчиков, «саморозвиток – це фундаментальна здатність людини ставати й бути справжнім суб'єктом свого життя, перетворювати власну життєдіяльність у предмет практичного перетворення. [3, 123]

Метою публікації є розкриття сутності саморозвитку майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі вокально-хорового навчання.

Специфіка вокально-хорової діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва привертає увагу як діячів музичного виховання Китаю: Лінь Хай, Вань Чао-вень, Лі Фан,

Цзінь Нань, Фан Дінь-Тан та ін. Так і музичних педагогів України: А.Авдієвський, В.Антонюк, Л.Василенко, Н.Гребенюк, А.Козир, А.Лашенко та ін..

Серед фахових дисциплін, важливу складову займає вокально-хоровий блок: хоровий клас, диригування, вокал, практикум роботи з хором, хорознавство, хорова література. Особливістю роботи майбутнього вчителя музичного мистецтва є створення живої, творчої атмосфери, яка за допомогою виразності звучання, чистоти інтонування, злагодженого ансамблю, тембрової яскравості реалізує думку композитора, відтворюючи її у живому звучанні.

Реалізація зазначених компонентів вокально-хорової звучності обумовлює взаємозв'язок «диригент – виконавець». Саме від їх творчого взаєморозуміння залежить художня якість виконавської інтерпретації вокально-хорового твору. Надзвичайно важливим в цьому єдиному психолого-педагогічному процесі є формування умов рефлексії.

Психолого-педагогічний аспект проблеми розвитку рефлексії простежується у наукових дослідженнях І.Зязюна, Н.Гузій, І.Саленкової, Б.Сергеева та ін., а також у музично-педагогічній практиці – Е.Абдудіна, А.Козир, В.Орлова, О.Рудницька та ін..

Поняття рефлексії (від лат. reflexio – звернення назад) – це здатність пізнавати свою розумову діяльність подібно до того, як ми пізнаємо зовнішні нам предмети. Рефлексія є основною функцією саморозвитку, самосвідомості, завдяки якій пізнається власна особистість, що забезпечує аналіз власних дій, а також розуміння досвіду інших. На думку Н.Гребенюк, рефлексія забезпечує поштовх до творчого процесу, для розробки комплексної системи, яка включає в себе три психолого-педагогічні зони: зона актуального розвитку, зона найближчого потенційного розвитку, зона найближчого саморозвитку.[4, 169]

Зона актуального розвитку включає всі знання, уміння студента на сьогодні, всі вокально-технічні, та вокально-виконавські навички, які сформувались під час надбання попереднього професійного досвіду.

Зона найближчого потенційного розвитку визначається ступенем можливостей студента на майбутнє, тобто що саме може знати і вміти студент в перспективі за допомогою викладача.

Зона найближчого саморозвитку базується у процесі особистісного потенціалу самореалізації студента.

Інший автор С.Кульневич вважає: «Для саморозвитку особистості необхідно реалізація визначених умов, а саме: по-перше, стара система повинна перебувати у кризовому стані, переживаючи критичний момент, за якою вона не може впоратись з новою ситуацією; по-друге для започаткування механізму самоорганізації її внутрішнє джерело повинне отримувати «живлення» ззовні, по-третє, нова структура у процесі своєї еволюції та відхилень, повинна самостійно «вижити» для того, щоб у майбутньому досягти усталеності, по-четверте повинна бути відповідне, зовнішнє живильне середовище, яке допоможе проявитись внутрішньому джерелу саморозвитку.[5,50-51]

Для реалізації вище перелічених етапів майбутній вчитель музичного мистецтва повинен сформувати наступні навички: володіти інтонаційним і тембровим сприйняттям; постійно контролювати власний спів у поєднанні зі слуховим контролем за інтонаційними, гармонічними, динамічними співвідношеннями хорових партій; корегувати якість співу; володіти вокальним слухом, що формується за допомогою рефлексивних зв'язків між внутрішніми уявленнями: під час звучання власного голосу; м'язовими відчуттями роботи голосового апарату, співочого дихання і слуховим сприйняттям співу хорових партій тощо. Крім того важливо враховувати органічну взаємодію музики і слова(форму і структуру поетичного і музичних засобів виразності).

Видатний італійський співак Тітта Руффо під час співу домагався, щоб звуковий матеріал був глибоко осмисленим і драматично гнучким. Постійно повторював: той чи інший душевний стан необхідно передавати таким звучанням голосу, який би гармоніював зі смислом і почуттям, вкладених у слова. Він вважав, що звук завдяки волі співака є найтоншим виразником почуттів, пов'язаним з тембром в тому чи іншому кольорі. Володіння колористичними можливостями голосу дає можливість багатогранного розкриття

художнього образу, викликає різні асоціації, підтекст, підвищує смислове навантаження слова, що надає образу справжню людяність. [6,20]

Серед важливих показників, які визначають рівень підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до роботи над вокально хоровим твором, є обізнаність в даному виді мистецтв, необхідність теоретичних, методичних засад в жанрах і стилях вокально-хорової музики. Питома вага при цьому належить адекватній самооцінці яка допомагає особистості самореалізуватись своїй майбутній педагогічній діяльності. Важливим чинником самоусвідомлення є процес осягнення компонентами вокально-хорової звучності: стрій, ансамбль, дикція, а також навичками пластичного інтонування, показ голосом, уміння художнього порівняння, уточнення власної версії виконання вокально-хорового твору. Роль опанування методичними засадами при роботі з вокально-хоровим твором, побудова власної виконавської інтерпретації складається із декількох взаємопов'язаних етапів. Перший – знайомство зі змістом твору, наявність професійної майстерності для розкриття художнього образу твору: показ голосом, уміння художнього порівняння, уточнення власної версії виконання. Другий – застосування наступних методичних прийомів: діалог відносно інтерпретації музичного твору, з'ясування рівня оволодіння студентами вокально-хоровими компонентами, а також читання з листа, робота над агогікою, динамікою, ритмом. І, нарешті третій етап – особистісне відношення студента до розучуваного твору і можливість реалізації самостійної пошукової активності, поглиблення їх самоаналізу. Вміння використовувати різні прийоми під час роботи над твором, зокрема: елементи вокальної імпровізації, набуття навичок самостійного творчого опрацювання твору, розширення можливостей самоаналізу і почуття відповідальності за одержаний результат.

Для активізації творчої активності студентів, усвідомлення ними художніх особливостей вокально-хорового твору необхідно використовувати метод творчих завдань, наприклад, виявляти наявність індивідуального стилю над вокальним твором - як керівника, методиста, режисера, тощо.

Використовувати ділову гру як діагностичний метод, що активізує ініціативу студентів, самостійність у прийнятті рішень, вироблення власного індивідуального стилю, творчу співпрацю викладача і студента. Для визначення рівня готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до вокально-хорової роботи були розроблені критерії та показники її сформованості: ступінь умотивованості, що до володіння методами музично-педагогічного спостереження під час роботи з вокально-хоровим колективом; ступінь загально педагогічної та вокально-хорової обізнаності; міра комунікативно-організаційної та методичної спроможності; міра творчо-діяльній спрямованості студента.

У доборі комплексу методів за розробленими нами критеріями та показниками ми виходимо із системного, діяльнійсного та особистісно зорієнтованих підходів до самоорганізації вокально-хорової діяльності. Крім того, в останній час набуло розповсюдження у вокально-хоровому мистецтві, під час виконання творів включати нескладні рухи, уявляючи себе персонажем, учасником дії. Такий творчий метод виконує комунікативні функції, активізує процеси театралізації вокально-хорової музики. Вокально-режисерські вставки активізують саморозвиток студента його проявлення власного «я», несуть індивідуальну відповідальність за артистизм дій, розширюють виконавські завдання, які вже пов'язані не тільки з передачею художньо-образного змісту твору засобами музичної мови, а й за допомогою ведення театралізації в вокально-хоровий спів. Все це вимагає від майбутніх вчителів музичного мистецтва не тільки володіння компонентами вокально-хорової звучності, а вміння проявляти артистизм, відчуття свободи на сцені.

Таким чином, саморозвиток є складним, багатоплановим процесом, який відбувається на всіх етапах становлення майбутнього вчителя музичного мистецтва і включає різні форми самовираження, самовдосконалення, самореалізації, здатність найповніше розкрити й реалізувати свої особистісні професійні якості та таланти педагога.

Література

1. Сидоренко Е. Терапия и тренинг по Адлеру. – СПб.: Речь, 2002. – С.36.
2. Бердяев Н. Самопознание. – М.: Книга, 1991. – С. 51.

3. Слободчиков В. Психология развития человека / В.И.Слободчиков, Е.И.Исаев. – М.:Пресса, 2000. – С.123.
4. Н.Гребенюк «Особистісно-орієнтований підхід у розвитку індивідуальності співака». Науковий вісник НМА імені П.Чайковського Вип.14. Книга 6. К.2000. – С.169.
5. Кульневич. Педагогика личности от концепций до технологий. С.В.Кульневич – Ростов на Дону: Творчий центр «Учитель», 2001. – С. 50-51.
6. Титта Руффо. Парабола моей жизни.– Лен.:«Музыка»,изд.2-е,1974. – С.20.

УДК 378-057.87:681.816.2

Лю Кешуан

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНО-ДРАМАТУРГІЧНИХ УЯВЛЕНЬ У СТУДЕНТІВ-ПІАНІСТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОФІЛЮ

В статтє проанализирована категория «образно-драматургические представления студента-пианиста». Раскрыта непосредственная связь их формирования с чувственной сферой музыкального сознания личности. Доказано, что эта категория является системно-образующим средством музыкально-исполнительского мышления. Представлен междисциплинарный характер образно-драматургических представлений студента-пианиста. Обращается внимание на музыкальную форму, в которой сосредоточены вербальные, семантические и подтекстовые элементы.

Ключевые слова: *образно-драматургическое представление, теоретико-методологические основы, студент-пианист.*

The article analyzes the category of "figurative dramatic presentation pianista student". Disclosed is a direct link of their formation with a sensual sphere of musical consciousness of the person. It is proved that this category is a system-forming means performing musical thinking. Presented by the interdisciplinary nature of figurative and dramatic representations of the student pianist. Attention is drawn to the musical form in which centered verbal, semantic and the implied elements.

Keywords: *figurative and dramatic presentation, theoretical and methodological foundations, student pianist.*

Відомо, що здатність мислити художніми образами є джерелом специфічного виду діяльності людини як однієї з форм суспільної свідомості, детермінантою розвитку системи мистецтв. Продукування в художньо-образній сфері торкається усіх рівнів системи «художнє виробництво – художнє виконавство – художнє сприймання», тобто специфікує відображення дійсності у конкретно-чуттєвих образах відповідно до певних естетичних ідеалів. Об'ємність та водночас гнучкість художнього мислення, принципова здатність мистецької образності до трансформацій припускає широкий контекст їх використання, зокрема й у сфері музичної педагогіки та виконавства.

З комплексу поширених функцій музики підкреслимо виховну, пов'язану з активізацією емоційно-чуттєвого начала, зі здійсненням емоційного впливу на особистість. У масиві вже на сьогодні досліджених аспектів проблеми художньо-образного мислення майбутніх викладачів мистецьких дисциплін як самодостатньої форми художнього пізнання світу залишається актуальним висвітлення питання формування образно-драматургічних уявлень студентів-піаністів педагогічного профілю як складової художньо-образного мислення.

Наукова література з проблеми художньо-образного мислення особистості представлена філософсько-естетичними, психолого-педагогічними, мистецтвознавчими розвідками М. Берхіна, П. Блонського, Ю. Борева, А. Васадзе, Л. Виготського, Г. Єрмаша, Р. Ингардена, Л. Левчук, О. Онищенко, О. Леонтьєва, В. Медушевського, Б. Неменського, С. Раппопорта, В. Роменця, С. Рубінштейна, О. Тихомирова, В. Шинкарука. Дослідженню